

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Acta Synodalia Dioecesana Ecclesiae Mediolanensis, Pars Secunda

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

Instrvctiones Praedicationis Verbi Dei. Ex Concilij Prouincialis III. decreto,
omnibus concionandi munere in vrbe, dioecesi prouinciaq[ue]
Mediolanensi fungentibus editae, Caroli S. R. E. Card. Tit. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-11399

159

INSTRVCTIONES PRÆDICATIONIS VERBI DEI.

Ex Concilij Prouincialis III. decreto, omnibus concionandi munere in vrbe, diœcesi prouinciaq; Mediolanensi fungentibus editæ, Caroli S. R. E. Card. Tit. S. Prædix, & Archiepiscopi iussu.

Carolus S. R. E. Tituli Sanctæ Prædix Presbyter Cardinalis, Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, Vrbs, diœcesis, prouinciæq; Mediolanensis Concionatoribus Salutem in Domino.

PRÆDICATIONIS verbi Dei officium in Ecclesia sancta tāti illud sanè est, vt ad Dei gloriam, & ad cœlestis regni propagationem, & ad animarum salutem plurimum interfit, non solum quales sint, qui præstantissimo illo munere funguntur, verum etiā qua via, quæ ratione illud præsent. Quare superioribus annis eò de genere nos decreta aliqua in Concilio Prouinciali primo confecimus, deinde alia Concilio item prouinciali tertio, tum alia etiam quarto adiunximus, ad rectam illius sacræ prædicationis disciplinam. Verum quò accuratius, vberioriq; spiritali fructu concionatores tantæ rei munus administrarent atq; exquererentur; nos de Episcoporum prouincialium, qui præsentés in eo tertio Concilio adfuerant, sententia & assensu, instructionem grauissimæ illius functionis, quæ vniuersæ nostræ prouinciæ vsui esset, per nos illis edendam decreuimus. Itaque certis regulis, quas partim ex iisdem nostris concilijs, partim ex sapientium virorum, sanctorumque hominum disciplina, partim ex optimorum concionatorum vsu accepi-

mus, illam Deo iuuante confecimus: in eaq; concionatoris imaginem, si minus omnibus numeris absolutam, perfecteq; expressam, at certè aliquo modo adumbratam ijs omnibus & singulis proponimus, qui vel pro pastoralis officio, vel pro ratione datæ facultatis, munus prædicationis in vrbe, diœcesi, prouinciæq; Mediolanensi nostra obeunt. Multa sunt, quæ ad concionandi rectum officium pertinent; sed ea tantum breui complexi sumus, quæ opportuniora videntur, quæque concionandi rationibus accommodatiora, concionatorem adiuuare, atque ad ea in primis instruere possunt, quæ proposuimus. Hæc enim si ad vim illam diuinam, quam sacrarum literarum verbis Spiritus sanctus infuit, rectè accesserint: vix dici potest, quàm facile cœlesti in primis ope, non modò bonorum mentes ad omnem partem pietatis religionisque inflammentur; verum etiam malorum & peccantium durissima corda infringantur, animique hominum sceleratorum tenebrosâ vitiorum nocte circumfusi, suauissima luce veritatis collustrentur. Huius igitur instructionis regulis cum illi omnes & se, suamque officium, & cæteras actiones conformare debeant; tum verò vt id ipsum omni studio ijdè

M præ-

præsent, in sua quisque diœcesi Episcopus provincie nostræ decreti etiam provincialis auctoritate curabit. Verum quò instructio hæc omnis ad singulas provincie partes rectius accommodata, eò vberiore pietatis fructum fidelium animis afferat; ab vnoquoque provinciali Episcopo aliquid ei (præterquam illa, quæ decretis nostris provincialibus speciatim sigillatimve cauta sunt) addi, detrahi, rursusq; mutari liceat, prout ex ecclesie diœcesisve sue usu viderit. Et verò nos, sicut diligentiam, quam eo in genere Episcopi provincie ponent, magno his instructionibus adiumento fore arbitramur: ita non dubitamus, quin ex studio quo ad eas ipsas exequedas concionatores vtuntur, spiritualia illa commoda existant, quæ vehementer expetimus, cum ad Dei gloriam, tum ad animarum salutem procurandam.

DE IIS QUIBUS VERBI

Dei prædicandi munus incumbit.

PREFICOR coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est vivos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnum eius, prædica verbum,] inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola quam Timotheo Episcopo & discipulo scribit.

2. Tim. 4.

Quibus ex verbis perspicuum planè sit, quod & sacrarum literarum monumentis perpetuò proditum, & aliorum Apostolorum, veterumque patrum exemplis demonstratum, œcumenica etiam Synodus Tridentina proximè censuit; verbi Dei prædicationem Episcopi esse munus præcipuum, idemq; maximè necessarium.

Seff 24. e. 4.
de reform.

Toto igitur pectore in eam curam incumbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios verbo Dei pascet, ad illius Tridentinæ synodi, & Conciliorum provincialium præscriptum.

Parochus præterea animarumve curator, sollicitudinis pastoralis memor (in cuius sanè partem vocatus est, tanquam fidelis operarius ad mellèmissus, qui

Episcopum opera sua adiunget) eam præcipuam prædicationis verbi Dei curam sibi quoque impostam præstet atq; exequatur, ex præscripto item decretorum, & œcumenicæ eiusdem Synodi Tridentinæ, & provincialium Conciliorum. Ibidem.

Si quis id aliquando præstare non poterit, subsidio omni, quod illis Synodis comonstratum est, omnino vtatur, vt verbi Dei pabulum statis diebus nullo modo desit gregi sibi in curam tradito.

Et verò quanquam Episcopus assiduis officij sui pastoralis laboribus muneribusque occupatissimus, sæpè ad omnem populum sibi commissum concionem habere non potest: tamen tam veterem, atque adeo ab apostolicis vsque temporibus deriuatam rationem adhibere ita debet, vt diœcesis suæ populis à se distantibus per literas pastorales aliquando concionetur.

Hanc enim concionandi viam non modò sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiam cæteri Apostoli, qui per epistolas absentibus prædicarunt.

Idem ab antiquis sanctissimisque patribus factitatum esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrarunt, vt alij in exilium pulsati, alij in custodiam detrusi, vel alia ratione à grege commisso procul remoti absentesve, cum coram non possent, epistolarum pastoralium scriptione vterentur ad concionandum. Atq; hoc quidem concionis genere Episcopus cum sæpè vtetur, tum maximè quo tempore solennes aniuersariæ mylteriorum nostræ redemptionis celebritates aguntur.

Cum autem id sæpè contingat, vt Episcopus, non solum in ecclesia cathedrali, sed in vniuersa diœcesi, verbi diuini ministerium alijs deleget: quam diligentissimè videbit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, neve res sanctissima violetur; cum præsertim non cuiusuis sit, inquit Nazianzenus, de Deo, diuinisq; rebus differere, concionarive.

Non facile igitur illam ei concedet, qui sacerdos non sit, vt sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

Si quando verò ob iustam aut necessariam causam diacono permittit; habebit ra-

KLONCA

honem non solum doctrinæ, & morum disciplinæ (quæ duæ res in concionatore requiruntur) sed etiam ætatis: quæ solida & confirmata esse in eo debet, sanctissimi sapientissimiq; Pontificis Gregorij Magni iudicio.

Nullo autem modo concionandi potestatem faciet permittetve ei, qui diaconus non sit.

Neque item indocto, vel inepto, vel vitioso, vel vitij criminisve infamia notato; neque sæcularibus negotijs implicito: quem Nazianzenus in primis ad hoc munus nequaquam idoneum esse existimavit.

Qua in re habenda est etiam ratio corporis.

Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter distortus, vel aliqua corporis parte vsque adeo deformatis, vt cum à sacris quoque ordinibus suscipiendis canonum iure repellatur, iudicet Episcopus illius deformitatem id generis esse, vt indecorè etiam, ac non sine aliqua inde populi offensione, ille præstitutus sit tam graue prædicationis ministerium.

Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præsertim si sint per insignes, tum offensionem, tum risum afferre.

Regulares porro cuiuscunq; ordinis, qui tanquam Episcopi, parochie adiutores, in hoc munere vicariam operam nauant; licet ab illis qui eorû curæ præsumunt, concionandi facultatem habeant, ne in suis ecclesijs, vt Tridentino Concilio sancitum est, concionentur, nisi benedictione ab Episcopo ante petierint: neque autem vilo sanè modo eo contradicente, repugnanteve.

Sess. 5. c. 2.
de reform.

In ecclesijs quæ ordinis sui non sunt, nullo præterea modo, vt eadem Tridentina sanctione cautum est, nisi scripta facultate ab Episcopo concessa.

Ibidem.

Facultatis verò, & benedictionis testimonium, anteaquam concionandi munus aggrediantur, rectori ecclesiastico oppidi, pagi, locive vbi concionaturi sunt, exhibeant.

Qui præterea regulares non sunt, concionandi munere (præter parochum in ecclesia parochiali) nunquam fungan-

tur sine illa Episcopi facultate scripta.

Nec verò quisquam, ne regularis quidem, etiam in sui ordinis ecclesia ante concionari ingrediatur, quam Episcopo fidei professionem ad sanctionis pontificiæ præscriptam formulam præstiterit, aut illius præstitæ testimonium obgnatum exhibuerit.

De disciplina virtutum, & vitæ innocentia concionatoris.

ILLVD maximè sibi persuadebit, qui concionandi munus suscipit, se, nisi rectè, & euangelij quod prædicat legibus congruenter vixerit, non magnâ in audientium animis vim imprimere.

Quemadmodum enim in arca testamenti duo illi Cherubim ita collocati erant, vt semper mutuo se aspicerent: ita vita concionantis doctrinæ ex altera parte respondere debet, vsque adeo vt & vitæ doctrina collustret, & doctrinam rursus vita corroboret, viresq; eidem perpetuò addat.

Exod. 25.

Nam de abstinentia, ieiunio, lachrymis, oratione, eleemosina, patientia, aliaque christiana virtute cum concionatur; magnum certè pondus, maximumq; momentum apud auditores habet, si in omni eius vita virtus elucet, cuius præcepta concionando tradit.

Sciat item, se exiguum porro fructum spiritalem fidelibus allaturum, nisi vere, ex animo, totoq; spiritu dicat: ita verò dicere is certè potest, qui verè spiritalis est, sanctæq; vitæ institutis atque vsui planè deditus.

Hoc præterea in animum inducet, se non posse vitiorum, nec verò virtutum vim naturamq; satis planè ostendere; neque rursus docere, quemadmodum hæ amplectendæ sint, & illa fugienda (cum tamen in vtroq; eo genere officij concionatoris maximè eluceat) nisi depulsis primùm vitijs, & mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum virtutum præsidium vsu atque exercitatione benè religioseq; agèdi sibi cõparauerit. Mundari enim prius oportet, quam mundare,] inquit beatissimus Pontifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator singulari vi-

te innocentia, moribus sanctissimis, & diuinis virtutibus instructus.

Dei igitur timore terrenarum rerum despicientia, animarum salutis zelo, humilitate, mansuetudine, patientia, charitate, ceterisque; religiosae disciplinae ornamentis bene munitus sit.

Quo de genere toto audiet sanctissimum virum Ioannem Chrysostomum ita monentem: Doctor, concionatorve omnibus debet virtutibus esse excultus.

Debet enim pauper spiritu esse; vt auaritia studium, atque omnem quaestus cupiditatem liberè reprehendat.

Debet perpetuo & vt sua aliena peccata lugere; vt eos exagitet, qui anteaquam peccant, peccare non verentur; & vbi peccauerint, dolorem non concipiunt scelerum quae admiserint.

Debet esurire & sitire iustitiam; vt operum bonorum studio languescentes excitet verbo Dei, & exemplo suo accendat.

Debet esse mansuetus; vt ametur potius quam timeatur.

Debet esse misericors erga alios, & seueritatem sibi adhibere.

Debet esse mundo corde, vt ne cogitationes quidem inanes & inutiles huius saeculi suscipiat, ne dum saecularibus negotijs se implicet.

Debet esse pacificus, vt populus quem docui, sollicitus sit seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

Debet esse paratus ad omnes res vel difficillimas, pro gloria Dei, proque Ecclesia ferendas, non inani quodam animi impetu, sed solida veraque constantia digna martyribus.

Neque sane solum his Chrysostomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorum etiam graecorum patrum, qui & sanctitatis, & doctrinae laude celebrantur, Basilij, & Gregorij Nazianzeni.

Hic in libro primo quem de theologia elucubratus est, ille in epistola quam de vitae solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium & personam sustinet.

At verò vitae perfectae, quam optimus quisque concionator instituat, genus po-

tissimum sequetur ad praescriptum Gregorij Magni Pontificis: qui cum saepe concionatorem informat; tum verò & in libro pastorali, & in moralibus, praesertim libro xxx. cap. xxi. & libro vi. cap. xxv. aliisque; praeterea locis: quibus perspicuum fit, qui verbi diuini ministerium suscipit, talem esse debere, qualem se fuisse sanctus Paulus Apostolus ostendit his verbis: [Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

De scientia concionatoris.

IAM verò concionator antequam praedicationis officium aggrediatur, in omni sacrae ecclesiasticaeque doctrinae studijs, vt maximè potest, versari debet: praesertim si adhuc nullum docendi munus vnquam gessit.

Habebit omnes theologiae notos & tractatos locos.

Traditionum apostolicarum ecclesiasticarumque; notitiam tenere studebit.

In sanctorum Patrum scriptis atque sermonibus peritè versatus erit.

Sanctorum item spiritualiumque; interpretationum vsu literatè peritus erit.

Nec verò ignorabit sacros ecclesiae ritus, qui in sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumque mysteria & significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

Cognoscat item rerum in ecclesia facta gestarum, ac memoriae veteris, & antiquitatis; ecclesiasticae ordinè: maximè autem sanctorum Patrum historiam, summorumque Pontificum, & Episcoporum, quorum sanctitas praeclare eluxit, vitas. Tenebit praeterea aliquam veterum canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta iura atque instituta, & Conciliorum decreta.

Theologiae illius, quae tota in spiritualis vitae institutis tradendis, quaeque in purgandis affectibus, in reformationeque interiori versatur; atque ob eam causam mystica, aut therapeutica vocatur, praecipua atque executiones bene norit.

Sanctarum meditationum, orationisque mentalis vsum ac peritiam habebit, vt

alios

alios ad cœlestium contemplationum
studium erudire concionando possit.
Casuum conscientie doctrina instructus
erit.

Morum, & virtutum christianarum lo-
cos, non solum ordine collector, sed recte
notos habebit.

Locos item omnes sibi cõparabit, qui-
bus auditorum animi commoueri atque
excitari solent ad Dei amorem, ad cœ-
lestis patrie desiderium, ad penitentiam,
ad scelera detestationem, ad virtutum
studium, ad metum diuini iudicij, ad spem
misericordie, ad misericordiam chari-
tatemq; erga proximum, & ad cæteras
præterea affectiones, quæ ad cœlum ex-
citant, christianas virtutes parant.

Locos etiam illos tenebit, qui sæpissimè
vñ veniunt, vt pote de diuitiarum & ho-
norum despicientia, de condonandis in-
iurijs, de rebus aduersis constanti chris-
tianoq; animo ferendis, de immodera-
tis sumptibus, alijsque morum erroribus
eripiendis.

Copiosa quasi suppellectile instructus
erit doctrinarum, quibus aliquando vtetur
cum opus erit, tum ad coarguendam im-
piorum hominum audaciam, qui de fide
catholica male sentientes, ecclesie veri-
tatem oppugnant; tum ad ecclesie dog-
mata recte pieq; commouenda; tum
verò ad alia multa eius generis.

Præcepta etiam rectè intelliget officio-
rum, quæ magistratum, quæ ciuium, quæ
seniorum, quæ adolescentum, quæ viri,
quæ vxoris, quæ parentum, quæ libero-
rum, quæ dominorum, quæ seruorum, quæ
denique præcipua singulorum: vt si quan-
do vñ venerit, de illis ex præscripto di-
uinarum literarum, sanctorumq; patrũ
quàm optime concionetur.

Illud deniq; non parũ expedit, si con-
cionator etiam græcè, & hæbraicè nosse
studebit: nam hærum linguarum peritia,
cum ad alia multa utilis est, tum maxi-
mè & ad eliciendos ex eadem scriptura
plures catholicos sensus, & ad explican-
das illas sacrarum literarum voces ac
dictiones, quæ magnam vim, magnamq;
emphasim habent.

Vim & copiam habebit similitudinũ,
quæ ab agricultura, vinea, semente, Sole,
Luna, alijsque rebus ducuntur, quæ sub

sensum cadunt atq; intelligentiam, præ-
sertim eorum etiam rudium, ad quos
concio habetur.

Agricolis porrò si concionabitur, plu-
rimum ad rem proderunt similitudines,
ab agro, vinea, frumento, vitibus, lino,
canabij, arborib; stirpibus, alijsq; agri
culturae partibus ductæ: itidem eueniet,
si alterius conditionis auditoribus apte
illas ita accommodabit, vt eorum ordo
postulabit: qui sanè quidem cum ad cer-
tam quandam status sui cognitionem de-
strinamque natura ducantur; tum certe
facilius multò trahuntur, si vel à vitæ,
vel ab artis, vel ab alterius rei quã pro-
fitentur genere, documenta sumuntur.

Multiplicem etiam variamque copiam
argumentorum colliget, quæ proprie ac
rectè accommodetur.

Sunt urbani, & rusticani; sunt nobiles,
& ignobiles; sũt magistratus, & priuati;
sunt docti, rursusq; imperita multitudo.

Pro audientium igitur genere, locos do-
ctrinarum, ex quibus concionem consi-
ciet, non modò distinctos, sed optimè ex-
plicatos habebit.

Atque in hoc quidem multiplici genere
concionator videbit, ne quæcunq; (vt
sanctus Gregorius scitè monet) legerit,
aut scientia cõprehenderit, omnia enu-
ciet, atq; effundat: sed delectum habe-
bit, ita vt documenta alia exponat, alia
tacita relinquat prout locus, ordo, con-
ditioq; auditorum deposcit.

Sicut autem rerum, quæ supra mox
commemorate sunt, quarumq; prior cu-
ra esse debet, scientiam tenere conciona-
torem oportet: ita etiam sibi parare ne-
cessè habet benè concionandi modum.

Ex præceptis igitur rhetoricæ ecclesia-
sticæ locos discet, vnde concionis exor-
dium, quando eo vtendum esse iudica-
uerit, rectè dicat, vt ab vitiosis exordijs
longè refugiat.

Disponendæ concionis modũ intelliget.
Dilucidè distincteq; rei enarrandæ ra-
tionem percipiet.

Benè pronunciandi, decoreque agendi
vsum tenebit.

Verborum pondera, vimq; ita habebit,
vt audientium animos penetret.

Quare priusquam concionandi munus
aggrediatur, vires suas benè cogni-

tas habebit: vt nec materiam quæ ingenij sui viribus præstet, nec formam dicendi sumat, ad quam appositus nullo modo videatur.

Ad quam sanè rem multum adiuuenti hoc affert, si amicum, aut alium adhibebit, præsertim concionandi vñ peritū; qui semel, iterum, atq; adeo sæpius publice concionantem audiat: quiq; non ambitiosè corrigat, sed liberè, priuatim, remotisque arbitris moneat, si quid in aliqua parte erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi cõstituet aliquem prædicandi laude florentem.

Quo in genere illud accuratè cauebit, vt ne (quod pleriq; faciunt) leuia quædam, ac sæpe etiam vitiosa imitetur; sed illa tantum, quæ sapientum iudicio præclara atque egregia in eo potissimum cernuntur.

Verum enimverò sicut diligentissimè videre debet, quem è concionatoribus qui nunc sunt, aut certè superioribus temporibus extiterunt, ad imitationem deligat: ita maximè sibi veteres patres proponat, quorum in dicendo virtutes sequatur; Gregorij Magni, & Chrysostomi disciplinæ moralis copiam; Leonis Magni & Basilij grauitatem; Nazianzeni vim, Nysseni subtilitatem, Augustini acumen, Ambrosij temperatum dicendi genus, Bernardi dulcem, deuotamq; orationem; atque omnino admirabilem & diuinam eloquentiam sanctissimi Pauli Apostoli: cui vni omnia quæ summi sunt concionatoris, atque adeo oratoris, multis præclaris exemplis tribuunt doctissimi patres, Augustinus, & Chrysostomus.

In concione autem quam habiturus est, illud sibi potissimum proponet, in quo omnes nervos roburque industræ suæ adhibeat, & in quo munus suum versari cognoscat; vt auditorum scilicet animos commoueat: cum præsertim peccent homines, non tam quia verum ignorent, quam quòd malè affecti sint.

Dabit igitur operam, vt quemadmodum per singula corporis membra sanguis diffunditur; ita in omnibus concionis suæ partibus quædam insint, quæ ad commouendum valeant.

Quare locos omnes optimè percipiet

sanctarum affectionum; quæ mox supra commemorata sunt.

Postea verò quàm ijs doctrinarum ornamentis Deo benè iuuante instructus ad prædicationis functionem accesserit: hæc quæ sequuntur, omnino curabit, atque exequetur.

De præparatione quâ concionator vniuersè generatimque adhibebit ad concionandi munus salutari-
ter exequendum.

QVO studiosus, atque adeo religiosus concionator muneris præstantissimi, quod sanctè & suscipere, & gerere debet, partes exequatur; illius in primis dignitatem auctoritatèque attentè cogitabit.

Qua in cogitatione hæc quatuor facillè perspiciet.

Primum scilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumq; salutè referri omnem concionandi vim ac rationem. Deinde se, qui prædicationis munus aggrèditur, ministrum esse, per quem verbum Dei ab ipso diuini spiritus fonte ducitur ad fidelium añas diuinitus irrigandas. Post, res etiam sanctas diuineq; traditas à se tractari oportere.

Tum præterea id prædicationis munus quod capeset, non modò sanctissimis ac diuinis viris, prophetis, Apostolisque à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio Christo Domino præstitum esse.

Verum quò magis, atque magis se se excitet; videbit diligenter, quanta, & quàm summa difficultas ei proponitur, qui in tanta, tamq; perpetua & mundi & Sata-næ oppugnatione fidelium animas ad viam Domini reuocare contendit.

Atque ijs quidem sempiternis aduersarijs cum ad resistendum se imparem esse senserit; non modò illis virtutum armis, vt ostendimus, se communit, sed assidua prece, & ieiunio frequenti Dei auxilium implorabit, ad impetus hostium adeo importunorum repellendos.

Cum autem benè appositèq; dicere, sit omnium iudicio vel maximè difficile; huius sanè rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur; vt ardentiori studio confugiat ad Deum, qui diuini sui spiritus afflatu omnia dicendi
adiu-

adiamenta subministrare potest.

Neque porro viribus suis fidet; sed imbecillitatem suam rectè agnoscens, se se coram Deo abijcet: cuius cœlesti benignitate ipse, quamuis abiectus, & prædicationis munere indignus, adiuuetur.

Vtq; ad omnia sancta studia, quibus iuuare possit, vehementius accendatur, se cum sepe reputabit, quàm magnum præmium cõsequatur, qui ab errore viæ suæ peccantem abduxerit. [Qui enim conuerti fecerit peccatorem, inquit S. Iacobus, ab errore viæ suæ: saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.]

Hæc sapè, pieq; meditatus, is qui cœlestis doctrinæ concionator futurus est, cum viderit, quanta res sit, quàm diuina tota concionandi ratio; tantæ rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam se diuina in primis ope præparabit, atque muniet.

Hæc igitur supplex continenter petet.

Vt diuino adiuuato, propriæ laudis aut gloriôsæ nõ modò studio, sed ne opinione quidem efferatur; nullamq; illius rationem planè habeat.

Vt se vehementius in dies inflammet, cum ad præclaram illam diuinæ gloriæ cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam.

Ad quas res duas potissimum ipse omnes neruos intendet pietatis suæ.

Vt denique ope diuina, & rei cuius tractandæ munus suscepit, sanctitati; & personæ quam concionatoris sustinet, dignitati atq; officio respondere possit.

Sibi verò quàm maximam potest, vim in eo abhibebit, vt tota mente totoque animo defixus in cœlesti Christi Domini regno propagando, in procurandaque animarum salute, suorum & commodorum & vtilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur virtutibus, nempe sacris doctrinis, vitæ innocentia, morum sanctitate, & cœlestium rerum contemplationibus, is qui concionator futurus est excultus, idoneum se præbebit, vt ad prædicandum missus, populo valde proficit, tribus his quæ S. Bernardus commemorat, verbo, exemplo, & oratione.

Fugiet autem tanquam pestem, omnem ambitionem, omnemq; illius suspensionem.

Nè loca insigniora, vbi prædicationis suæ semen spargat; ambiat, affectetve; memor Christi Domini, quem à patre à cœlo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obijisse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori atq; nobiliori suggesto se dignum esse. Fuit hæc quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum.

Christianus autè concionator ab istius ambitionis suspitione alienus esse debet, qui ad prædicandum Christum crifixum, non ad sui ingenij ostentationem vocatus est.

De præcipua vitæ ratione, quam scilicet speciatim concionator adhibebit, vbi concionandi munus suscepit.

QUOD sanè verò iam initio positum est, quodq; S. Augustinus scitè præscribit, in illud toto animo totisq; viribus adiutrice diuina gratia, concionator cum concionandi munus suscepit, incumbat, vt verbis perpetuò æqualem paremq; vitam agat.

Est porro euangelica doctrina, verbiq; Dei prædicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua sollicitudine is subministrare debet ligna, nempe optima præclaraq; vitæ suæ sanctissimæ exempla, officia, atq; opera virtutis, quibus corda fidelium accendat ad sanctè agendi studium.

De diuino illo viro Ioanne Baptista illud euangelij literis proditum est, quod [lucerna erat ardens, & lucens:] quippe cum cœlestem illam doctrinam quam docuit, virtutum sanctarum splendore perenni collustrauit.

Quare perpetuam sanctissimæ vitæ consuetudinem seruabit.

In incessu, statu, accubatione, deiectione vultus, oculorù demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni denique motu corporis tenebit grauitatè & decorum, à persona quam sustinet non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris,

In habitu vestituq; religioso sacerdotally modestus.

In victu temperatus & parcus: ac ciborum varietatem fugiens, frugalitatis abstinentiaque studiosissimus.

Nec verò præ concionum laboribus, aliave causa nisi necessaria, id studium remittat: tantum abest, ut à statis ieiunijs se eximat: immo verò illa religiosè colat, ut ceteros ex exemplo suo accendat ad leges abstinentiæ ieiunijque rectè servandas. Si quo autem in loco ubi concionator, moris est, cibum à fidelibus concionatori opiparè præterque modum apparari: & verbis, & ipsa frugalitate qua perpetuò utetur, omni que alia ratione, ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos cenare, prandereve, ut potest maximè recusat.

Venientium ad se hominum salutationes quotidianas atque frequentes ne patietur.

Familiaritates & consuetudines laicorum valde euitabit.

Cum autem eius vita debeat esse specimen virtutum omnium, non solum ne peccato, sed etià ne exemplo iniqua nocebit.

Caveat quàm diligentissime fieri potest, ne cuiquam etiam arripere volenti, vel obloquendi, vel male suspicandi quavis de re, quæ reprehendi merito possit, occasionem dictis aut factis præbeat: ne eius ministerium quod sanctum est, vituperetur.

Quare cum cetera, quæ supra præscripta sunt, accuratè servet; tum hæc infra descripta.

In proprio monasterio, qui regularis est, habitet; aut in ædibus parochialis, collegiæve ecclesiæ, ubi concionator; aut saltem in alijs ecclesiasticis domicilijs, si vilo modo potest, ac distinctis omnino à laicali habitatione.

Ne eò feminas ad colloquium sectum in eundem introducat, admittatve.

Ne ad mensam & conuietum adhibeat aliquem præsertim laicum nisi spiritualis religiosusque vitæ studiosum.

Ne ostendet, quæ ad propriam laudem referri posse videantur.

Communi autem utilitati seruiet.

Erit in omnibus beneficus: ut quisque adiuumento indiget, ita opitulabitur, & consulendo, & consulendo, & benigne faciundo.

¶ M

Nihil nisi quod honestum, quod pius, quod religiosum, quod sanctum sit, aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porro nomine occasioneve concionator regularis elemosinam nullam paciscetur: si quæ spontè datur (præter illum quando extra monasterium degit quotidianum cibum) monasterio ordinis sui eam in eomune conferet; aut superiori pro instituti cuiusque ratione & regula tradet; memoretque paupertatis, quo adstrictus, nihil proprium habere debet: imò illud proprietatis vitium in homine regulari detestabile fugiet, & corde, & ore, & opere.

Nihil sibi petet, nec verò extorquebit. Non vestem, non indusia, non sudariola, non cetera id generis sibi queritabit. Nec vllum præterea munus, etiam cibarium capiet: nisi valetudinis imbecillitas aliquid esculentæ aut poculentæ reidonum requirit.

A superiore autem expectare debet indumenta, & alia necessaria vsui vel vitæ vel studiorum.

Parochus etiam, aliusve, quicumque in sacra prædicationis munere versatur, itidem rectè servabit.

Omnis denique concionator quicumque sit, cauebit, ut non solum crimine, sed etiam omni vel leuissima suspitione auaritiæ careat: quæ ubi in animu irrepserit, paulatimque illu occuparit, omnè sanctè agendum atque adeo progressum impedit. Ne animo quidem appetat, nedum petat quidquam, quod sibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi succumbet.

Ne iracundiæ cedet.

Non alij in eadem vrbe, eodemque oppido concionanti frequentiore audientium multitudinem inuidebit.

Et verò (quod diligentissime cauere debet) neque aut verbo, aut facto, aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non studebit.

Sed ut est Apostoli præceptum, [honore præueniens, illum diliget, colet, ob-

seruabit. Nec præterea despondebit animu, si per paucos auditores ad se euenire viderit: quoniam summus ille magister vitæ

Chri-

Ioan. 4.

Christus Testis, cum Dei sapientiam, vitamque æternam monstraret mundo, paucitate discipulorum contentus fuit: unum aliquando solam mulierem Samaritanam habuit, quæ illum & de diuino cultu, & de celesti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnem animi abiectionem vitabit.

Pro gloria Christi, pro salute animarum, in omni oppugnatione, nihil non fortiter constantique aget.

Amore Dei inflammatus, non modò proba, conuicia, contumelias patienter feret; sed mortem ipsam, si opus fuerit, forti iunctoq; animo subibit.

Offeret, commendabit se diuinæ luci, & præclusis sensibus in illius infinito amore immensaq; charitate conquiescet.

Superbiam, fastidium, atque arrogantiam valde cauebit.

Ac propterea illa tantum sola proferre studebit, non quæ qualis aut quantus ipse sit, declarent, sed quæ audientibus salutariter profutura sint.

In omni denique actione, functioneque, vniuerso populo spiritale gaudium, virtutumque sanctarum exemplum præ se feret.

Hæc verò vt Dei beneficio donoque rectè assequatur; id valde curabit, vt singulis diebus matutinas & cæteras canonicarum horarum preces officiumque ritè, distinctè, pieq; ex instituto atque ex præscripto regulæ quam proficitur, si regularis est, aut si secularis clericus choro adstrictus, ex illius disciplina, cum potest, in ecclesia, atque in ipso choro vnâ cum cæteris præstet.

Recitato officio, aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioq; tacitæ meditationis studio ponet.

Ita enim fiet, vt diuini amoris ardore inflammatus, qui orando meditandoque maximè exardescit, auditores suos, ad charitatis, quæ seminarium est omnium virtutum, studium incendat ardentius.

Missæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet, nisi legitima causa impediat.

Hoc sanctissimi sacrificij offerendi vsu frequenti, cum sibi in omnes sanctè a-

gendi partes plurimum proferre; tum fideles etiam excitabit, vt sacrificij sanctissimi sint cultores, & diligentiores & religiosiores.

De præparatione quæ concionator vtetur ad singulas conciones.

PRIMUM, cum prædicandi munus, non humanæ scientiæ aut eloquentiæ, sed diuinæ virtuti ac Spiritus sancti gratiæ inniti concionator intelligat; diligentissimè sibi cauendum existimabit, ne mortali culpa affectu Spiritum sanctum contristet, & apostolicum opus, atque adeo D.N. Iesu Christi minus attingat.

Sed conscientiam autè ab omni peccatorum impuritate pœnitentiæ sacramento expurgabit, quàm ad verbi Dei tractationem accedat.

Et verò grauissimam illam prophetæ obiurgationem vehementer pertimescendam ducat. Peccatori dixit Deus,

quare tu enarras iustitias meas; & assumis testamentum meum per os tuum? Deinde cum concionis quam proximè habiturus est causa, se studio dabit, sanctum Thomam Aquinatem, & alios sanctitatis laude claros viros ad imitationem sibi proponet; qui religiosa aliqua precatatione vsi sunt, prius quàm studijs se dederent.

Post breui oratione ad Deum vsus id omnino studebit, vt quod in concione dicturus est, antea bene cognitum habeat: vbi verò ex studio, librorumque tractatione cognouerit, ac perceperit, quod concionaturus est, tum singulas concionis partes quas animo concepit, etiam atque etiam diligenter pieq; meditabitur.

Qua in meditatione ita religiosè se se aspicere conabitur, vt audientium animos mentesq; ad illum ipsum pietatis affectum sanctæque agendi ardorem, quantum in se est, excitet.

Ad se ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis studio tractationeq; versatur, Christi Domini cruci affixi, vel Apostoli Pauli prædicantis (vt sanctus & hysostionis fecisse traditur) imaginem sibi ob oculos ponet: quam

tacita

vacita meditatione intueatur. Maxime vero nocte quæ concionis diæ præcedit, eam præparationem adhibebit, vt ardentem Deum oret, omnis sapietiz, omniumq; sanctarum virtutum auctorem, qui & sibi, & alijs qui audituri sunt, largiatur, vnde diuinus cultus, & salus animarum adiuuetur.

Nec porro nostra ætate defuerunt, qui non solum profusis lachrymis, sed cæcæ etiam verberibus corpore id à Deo petere consueuerunt.

Id etiam institutum habebit, vt ante quam suggestum ascendat, perpetuo sibi proponat concionem eiusmodi, quæ scilicet vel multitudo sit hominum esurientium, cibumque à prædicatione sua expectantium; vel cætas claudorum, paralyticorum, hydropis laborantium, muttorum, cæcorum, surdorum, malo demone æstuantium, leproforum, valetudinis beneficium quærentium.

Huc cum spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, vt eorum rationibus salutique prospiciat, & consulendo, & consolando, & omni officio, præstantiq; remedio.

Consideret præterea, se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiscari, vt fagenam euagelicam impleat, nempe animas pereuntium Christo Domino lucrifaciat. quare videat, nè in prædicationis officio languescat.

Sed vt sanctas commotiones in alijs excitet, tales primùm animo suo ipse concipiet, atque in se se exsuscitabit: ita vt quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas animi sui sensibus rectè concepat, quasi spectandas: cæteris proponat.

Id a se qui studebit primùm ardenti prædicatione; deinde rei de qua dicturus est, explorata cognitione; tum vehementi cognitione, & quasi ob oculos posita specie ipsius rei quam meditatione concepit; ac præterea attenta lectione loci sacre scripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitaram habet.

Et quoniam ad commouendos animos parum valet concio alieno labore confcripta: nunquam ad affectionum excogitationem alienæ concionis industria

vetur: sed ingenio suo concipiet ac gignet, quod vehementius primùm se, deinde alios afficiat.

Disciplinæ enim cibus qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, vires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Nè igitur concionator se totum in alienas conciones temerè ingurgitet: satius est, eas ex sanctissimorum ecclesiæ doctorum, Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, aliorumque patrum homilijs, sermonibus, & tractationibus confici, & quasi constari.

Eam quoque præparationem in omni concione rectè explicanda adhibebit, vt quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinarum precum recitatione, sacra celebratione, & pia meditatione Deo iuuante conceperit, eundem studiosè euret secum in suggestum deferre.

De concionatoris officio in suggestu.

ATQVE hæc quidem sunt, ad quæ concionator se parat, antequam suggestum ad concionandum ascendat: quem vbi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo præcabitur, vt sincerum castumque sit prædicationis suæ studium; vt nemini noxium; vt & sibi, & omnibus in commune salutare.

Hocque etiam summa prece tacitus contendet, vt si fortasse in concionando se vel gloria inani, vel alio vitio attentari aliquando contigerit; id, & alia omnia, quæ aliorum quam ad diuinam gloriam, ad animarumque salutem spectet, Deus diuinæ suæ gratiæ virtute disijciat, atque planè auertat.

Deinde, quod antiquissimi instituti est, ac non sine mysterio quidem, salutationem angelicam, non festinanter, non canore, sed graui, piaque pronunciatione, ac genibus flexis recitabit, ad præscriptam verborum formulam quæ ecclesiæ sancta vitur: ita vt ne verbum quidem vel addat, vel detrahat, vel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit. Si concionatur intra Missarum solennia quæ ipse celebrat, salutatione angelica non vtetur.

Dum in concione versatur, sibi ob mentis

sis oculos perpetuò proponet tanquam in aduerso pariete Christum Dominum in maiestate iudicantem: qui ab se quoque iam iam villicationis rationem depolcat.

Post concionem verò, prout ratio valetudinis tulerit, antequam cibum capiat, paulisper orabit: sicque quos progressus concionando facere cepit, eos orando profectur: & sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac voce virtutis.

De ritu concionandi.

SACRAM concionem intra Missarum solennia, euangelio scilicet recitato haberi, antiqui instituti est.

Id igitur seruabitur non solum ab Episcopo, paroco, animarumve curatore, aut sacerdote Missam celebrante, sed à quocunque alio concionaturo, etià qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missæ solennis sacrificio concionem habebit, mitra, episcopaliq; sacro omni vestitu indutus.

Ministros sacris indumentis vestitos sibi concionanti ab utroq; latere assistentes adhibebit, ex veteri canone septem, vbi potest; sin minus, pauciores.

Ministram præterea pluuiali indutum; qui à latere sinistro baculum pastorale ante se sustineat.

In Missæ sacrificio non solenni cum concionatur, vtetur stato Missæ vestitu, mitra, baculo, & ministris saltem duobus superpelliceo indutis: q; si canonici sunt, canonicali chori vestitu induentur.

In alia actione quàm in Missæ sacrificio, aliove tempore, pluuiale, mitram, baculumq; adhibebit, & duos pluresve ministros sibi assistentes arbitrato suo, prout actio solennis, & frequentia populi, & ecclesiæ vbi concionatur, ratio postulat.

Qua etiam in actione cappam episcopalem, & stolam potius quàm pluuiale & mitram adhibeat licet, & duos item sibi assistentes, superpelliceo, aliove chori habitu indutos; & duos præterea ministros, vnum qui pastorem baculum, & alterum qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solenni, in ecclesiæ non insigni, rochetto, & mozera vtetur,

stola adiuncta, adhibitis etiam assistentibus & ministris vt supra cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione, præterquàm in Missæ sacrificio, triplici hæc indumentorum ratione prout maluerit, vtetur; ita vt modò pluuiale, modò cappam episcopalem, modò rochetum mozetamq; cum stola induat, pro temporis, loci, personarumve ratione.

Si quando ex tempore vsu venerit vt concionetur, vbiq; etiam sine stola gregem suum verbo Dei, salutaribusq; monitis pascet.

In ecclesiæ cum concionatur, id munus obibit sedens in medio altari in faldistorio, aut in sede loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali; aut etiam suggestum, ambonemve ascendet: vbi itidem sedens concionem habebit, mitra item, cæterisq; vt supra pro ratione adhibitis.

Si in oratorio, aliove loco concionem habebit; de suggestu, si vllus est, aut de sede aliquanto altius collocata concionabitur.

De libro etiam vbiq; concionetur licet ad præscriptum concilij prouincialis quarti; ita vt vel ipse, vel Archidiaconus, aliusve quæ maluerit, ei per clausulas sacra scripturæ verba distinctè de libro pronunciet, quæ ipsa deinceps ordine sigillatim explicet.

Parochus autem animarumve curator, qui inter Missarum solennia concionem habet; aut in altari ab epistolæ latere capite aperto concionando stabit; aut opportunius suggestum ascendet: vt facilius (præsertim cum populus frequens conuenit) ab omnibus exaudiri possit.

Quo in loco capite aperto erit, & stabit, aut sedili inhærebit, casula dum concionatur indutus vel exutus, prout maluerit.

Alius verò sacerdos, cum non celebrat, inter Missarum solennia concionaturus, non in altari sed de suggestu concionem habebit.

Quod si parochus animarumve curator, aut alius sacerdos, aliquando intra Missarum solennia, quæ alter sacerdos celebrat, aut alio tempore quàm in Missa concionatur; ad eius muneris functionem

nem

nem superpelliceo & stola utetur.
At vero Regularis qui parochus non est,
stola & superpellicei loco, vestitum ad-
hibebit, qui ex regula prescripto in
choro ad diuinorum officiorum celebri-
tatem adhibetur.

Diaconus si quando ex facultate permis-
sa concionatur, superpelliceo etiam ute-
tur, & stola in transfertum ducta.

Si praeterea parochus, aliusve concio-
nator, in Oratorio, aut Sacello, alibiue
concionem habiturus est, ubi suggestus
nullus sit: priorem decentioremve locum
ibi deliget, vnde concionetur.

Poterit autem idem parochus aliquan-
do, cum ita expedire viderit, concionan-
do libro euangeliorum vti: de quo libro
ipse sacra verba per clausulas & senten-
tias distincte pronuntiabit; tum ordine
agillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

PRÆDICATIONIS munus,
nullo neque tempore, neque loco sibi
Christus Dominus praefiniuit: neque
Apostoli item, qui omni loco, omni-
tempore sacrosanctum euangelium dis-
seminarunt.

Huncque praedicandi morem sanctissimi
viri, Dominicus, Franciscus, & Vicen-
tius secuti sunt: qui vel in ipsis agris con-
ciones habuisse dicuntur.

Cum igitur vel temporibus, vel loci oppor-
tunitas tulerit, non solum in ecclesia (qui
locus praedicationis proprius est) sed
vbique, omni-que tempore sacra concio-
ne populus Dei pascendus erit.

Quamobrem Episcopus in primis obla-
ta sibi occasione, semper, & vbique gre-
gem suum verbo Dei salutaribusque do-
cumentis pascet pro munere suo pasto-
rali: cum eius & dicta & facta, quasi per-
petuam quandam praedicationem mini-
strare praebere debeant.

Omnibus autem saltem Dominicis,
& solennibus diebus festis, in Quadra-
gesimaque & Aduentu quotidie, aut sal-
tem tribus hebdomadae diebus, quemad-
modum oecumenica Synodus Tridenti-
na sanciuit, sacras scripturas, diuinamque
legem annuntiabit: & alias, quotiescun-
que id opportunè fieri posse iudicauerit.

de R. 24. c. 4.
de refor.

Idem officium praestabit in sacris qua-
tuor temporibus, scilicet anni solennita-
tibus, supplicationibus solennibus, iubi-
lei indulgentiaeue celebritatibus, in sy-
nodolibus actionibus, in omni sacrame-
torum administratione, in omni-que con-
secratione & benedictione solenni, & in
omni denique munere episcopalis fun-
ctione, quae mysterij quod agit explica-
tionem postulare videatur.

Quo in pascendi munere vsque adeo di-
ligens erit, vt si quando episcopum qui
aliunde venerit, hospitio exceperit; hanc
etiam occasionem nactus, eum eo agat,
vt concionem populo habeat: id quod
ex Clementis Pontificis & martyris co-
stitutione in concilio prouinciali quin-
to cautum est.

Parochi vero, omne quae annuarum
rurales itidem omnibus Dominicis,
& solennibus diebus festis, & in quadra-
gesima aduentuque diebus singulis, aut
bus saltem quibus episcopus iusserit, ex
Tridentina sanctione, & prouinciali de-
creto, verbo Dei populum pascant.

Cum item quatuor ieiuniorum tempo-
ra, aduentus Domini, septuagesima, &
anniuersariae Domini solennitates in-
stant; idque constitutis aliquot ante die-
bus, ad praescriptum concilij prouincia-
lis tertij.

Idem praesent, quoties sacramenta mi-
nistrabunt, idque praesertim catechismo
Romano.

Ijs etiam diebus, cum proximè sacrame-
tum Confirmationis ab Episcopo mini-
strandum erit, ac praesertim de eo sacra-
mento; quod populus ad illud religiose su-
scipiendum instructior accedat.

Id ipsum etiam agere non omittent, est
aliquae statae processiones, vel aliae sup-
plicationes ob publicam causam extra
ordinem indictae agentur.

Cum iubilaeum item celebratur.
Quo praeterea die vel exequias agent,
vel ad ium benedictionem, vel alterius
rei benedicendae, vel piz societatis in-
stituendae, vel cuiusvis rei agendae, quae
parochi sacerdotisve officium attingat,
munus aggredientur.

Nemo autem praeter parochum ani-
marumve curatorem, cuiuscunque ordi-
nis sit, aut quocunque loco concionetur,

Tit. de epi-
scopo. p. 10

Vt supra.

Tit. quae ad
conciones
pert. p. 88

concionem habebit, ut à Clemète quinto Pontifice in concilio Viennensi sancitum est, qua hora episcopus in eadem vrbe, oppido, loco ve concionatur: nisi aliter is concesserit.

Nec verò etiam parochus, quando episcopus ita iusserit.

Illud enim episcopo, cui prædicationis munus præcipue incumbit, tribui equissimum est.

Proinde ceteri concionatores quibus prædicatione delegata est, id etiam nõ est cur ægrè ferant, si in quadragesima, Adventu Domini, aliove tempore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando delingat, quibus in ecclesia cathedrali, aliove loco vbi illi concionentur, oves sibi commissas ipsemet pabulo verbi Dei pascere aut reficere velit.

Dum concio habetur, in ecclesia vbi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quæ confessio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne à prandio, qua hora doctrinæ christianæ scholæ habentur, concionetur: neque item qua hora diuina officia in cathedrali ecclesia, vel parochiali celebrantur: à quibus populus abduci non debet.

Ne noctu vnquam concionem habeat: scibi verò concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum tempus sextæ feriæ transferat.

Materia sacre concionis vnde sumenda.

PRIMO concionator ita suam instituet concionem, ut ex doctrina constet euangelica: quæ vbiq; gentium & terrarum omni creature à Christo Domino & magistro vitæ iubetur prædicari. Ita verò cõstabit, ut ad illam ipsam præclare contexamur, alia diuine legis diuinarumq; literarum testimonia, sanctorum patrum disciplinas & exempla, sacras ecclesiæ traditiones, sanctiores interpretationes, & totius ecclesiasticæ antiquitatis cognitionem rectè appositèque ut vsu venerit, accommodet.

Euangelicæ igitur historiæ commemorationem nunquam omittet: ut (quod serpe fit) aliud dicendi argumentum nõ sumat; nisi vel temporis, vel celebra-

tis, vel officij quod peragitur, ratio, aliter aliquando deposcere videatur: aut opportunius aliquando censuerit alias Missæ partes tractare, ut mox infra.

Epistolæ etiam, quæ in Missa ex instituto ecclesiæ recitata est, explicationem dilucidam cum euangelij interpretatione interdum coniungat.

Ex vna & altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populû ad Dei charitatem, ad proximi dilectionem, ad vitæ christianæ instituta, ad pietatis opera atque officia inflammet. Proponet item sæpius fidelibus, quid eodie ecclesiæ Dei precetur, quidq; potissimum oret.

Quamobrem aliquando preces seu orationes, quæ collectæ nominantur, præsertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè pieq; exponet.

Sacrificij etiam Missæ, diuinorumq; officiorum, & anniuersariarum solennitatum, ac tæporum mysteria auditoribus diligenter explanabit: ut ritè rectèque instructi, ecclesiæ filij à matre in tantumysteriorum celebritate nõ modò operibus non discordent, sed ad omnem religiosum, eorum quæ sanctè aguntur eultum, ardentius inflammentur: atque adeo vberiore spiritali fructum ex rebus diuinis capiant.

Instituta præterea ecclesiæ, sanctaq; consuetudines, ut occasio tulerit, docebit. Sancti cuius dies festus agitur, vitam vere grauiorq; conscriptam, patrum iudicio comprobata, ut infra præscribitur, commemorare non omittet, aliqua delectu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene sancteq; age ad partes.

Digredietur interdum, ut & occasio, & argumenti ratio feret, ad symboli, orationis dominicæ, salutationis angelicæ, decem præceptorum, & sacramentorum explicationem.

In omni porò materia, genere concionis tractationisve, hæc cauebit ut mox infra.

Ne à veteri vulgataq; Bibliorû editione perpetuo sancte ecclesiæ vsu comprobata, pro ferendis diuinarum literarum sententijs discedat, sed illa pro authentica habeat, ut decreto Tridentino cauetur. vsu sac. libr.

Ad

Sess. 4. de ex. de edit. & vsu sac. libr.

Ad planiorem tamen illius explicatio-
nem vberiolemq; vti etiam licebit gre-
ca, & hebraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus cō-
torqueat, contra eum sensum, quem te-
nuit, & tenet sancta mater ecclesia, aut
contra vnanimem patrum consensum,
vt sapienter eadem Tridentina syno-
das cauit.

Si quam verò nouam interpretationem
ab ecclesie sensu patrumque sententijs
non alienam, quæ vel fidei catholice do-
ctrinam illustret, vel pietatis studium
excitet, aliquando afferre cogitat; ali-
quid breui præfabitur, quo id sibi licere
humiliter præsertim ab episcopo præ-
sente petat.

Subtiliores quæstiones apud imperitã
multitudinem ne attingat.

Ne de beatissimæ Virginis immacula-
ta conceptione disputare ausit, contra
præscriptum sanctionis pontificiæ Pij
Quinti.

Ne hæreticorum nomina, portenta illa
quidem & monstra in vulgus dicat: nisi
cum aliquando, & in locis eorum fini-
timis, vbi ea nota peruulgataque sunt,
istorum nefaria doctrina exagitanda &
explodenda est.

Ne facerías, ridicule dicta afferat.

Ne res ineptas, vel superuacaneas, vel
parum fructuosas afferat; sed eas tantum,
quæ dignæ Dei templo, dignæ christia-
nis moribus, auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias comminiscatur;
sed eas seligat ex receptis ab ecclesia
scriptis.

Ne quidquam ab ecclesia, eiusque insti-
tutis, ritibus, consuetudine, perpetuoque
vñ alienum, quodque cum probatis ec-
clesiæ doctoribus consentiens nõ sit, pro-
ferat.

Ne historias ex apocryphis scriptori-
bus narret.

Ne vulgaria, ac minus comprobata, cum
de sancto concionatur, in medium asse-
rat; sed quæ vera, grauiumque virorum
literis prodita, fidem augent doctrinæ
catholice, atque audientiam mentes ad
pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare præcipuum-
que donum diuinitus ei datum exqui-
rat, quod auditoribus cauciet.

Neque id omni loco, sed potissimum in
extrema parte concionis.

Ne miracula narret, quæ certi auctoris
testimonio non commendentur.

Ne incerta, quæque speciem falsi præse-
ferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicatione sibi sumat.
De extremo iudicij die & Antichristi
aduentu ita ad populum verba faciat, vt
ea expectatione peccatores terreantur;
de tempore autem quo illud futurũ sit,
nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex profanis libris (qui non sine re-
prehensione ab hominibus religiosis le-
gi posse videntur) quidquam in mediũ
asserat.

Ethnicorum doctrinam, poetarum ver-
sus, philosophorum disciplinas, quæ reli-
gioni christiane non alienæ sed accom-
modatæ videntur, ad vtilitatem & vñum
reuocari, sancti doctores, Augustinus, &
Hieronymus, alijsq; censuerunt.

Sed concionator hoc faciat quàm rarissi-
mè: neq; vbi primò disputationem ali-
quam aggressus est, sed posteaquam sa-
crarum literarum testimonia attulerit.
Nec verò in illis doctrinis longior sit,
quàm deceat, sed paucis quidquid ab eis
asseret, complectatur; atque ita quidem,
vt multa cognitionis ostentationem ca-
ueat.

Ne patrum sententiam temerè vnquam
resutet: cum autem in mediũ attulerit,
ante sapienter pendat: præsertim Gre-
corum patrum, quorum interpretatio si
dei catholice hostibus contaminata aut
deprauata est.

Ne singulares quasdam opiniones (quã-
quam illæ quidem in scholis asseruntur)
ad concionem adhibeat.

Si quando doctrinam scriptoris alienæ
scholæ asseret, de ea honorificè aliquid
paucis præfabitur.

Ne doctores & auctores neotericos in
medium asserat.

Ea est enim suggesti auctoritas; vt sacrã
scripturam in primis, & sanctorum ve-
terum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sen-
tentias sed breues latino sermone re-
citet.

Si eos complures aliquando nominatim
appellare cõrgerit: primò veteres, tum

ordi-

Ibidem.

ordine deinceps alios ab illorum ætate recentis nominabit.

Ne profanum quidquam, ne edicta laicalia, ne cætera id generis de suggestu enunciet.

Ne pauperem quidem elemosinæ nomine commendet, nisi episcopi eiusve ministrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget, nisi vt per episcopum iussus erit.

Ne quemquã nominatim insectetur, vel ita verbis depingat, vt quo de loquatur, facile possit auditor animaduertere.

Ne in ordinem vllum, aut statum, aut vitæ genus ab ecclesia receptum inuehatur.

Ne episcopos, aliosve prælatos, nec verò ciuiles magistratus in concione asperius obiurges; sed si quando occasio tulerit, piè potius admoneat.

Ne cum reprehendit, id hominum, sed peccatorum odio, immo pietatis & charitatis studio ductus faciat.

Ne vitijs exagitantis quasi furenter iratus excandescat nimis.

Ne iniuriosa verba proferat, neve ignominiosa.

Ne obtestationibus, quæ aliquando fiunt, & querimonijs de suggestu respondeat.

Ne de suggestu vnquam conqueratur, si bi coronam non adesse frequentium auditorum.

Reprehendat tamen licet, præsertim parochus, negligentiam populi, si quando non frequens ad concionem conuenit.

Ne aures facile præbeat laicis clericorum vitæ detrahentibus, aut ciuitatis rectorum præsidiumve culpam aliquam calumniantibus; sed omnia antè diligenter diuis; perpendat, quam ad reprehensionem descendat.

Ne statim cum concionari aggressus est, sed postquam aliquot concionibus habitis, prudentis, docti, & religiosi concionatoris nomen adeptus est, ad vitia acrius insectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omniq; admonitionis atque exhortationis officio eam beneuolentiam & charitatem auditoribus suis ostendat, atque adeo præstet, qua parens liberos amplectitur. Assidueque secum reputet, quod Aposto-

lus scripsit: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Ad Gal. 4.

Peccata studio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta committuntur.

ET quoniam animarum salus in eo posita est, vt populus fidelis, quæ mala peccataque sunt, fugiat; & rursus quæ bona, virtutumque officia pietatis studio consecetur; ideo hæc genera assidue concionator vrgeat atq; instet, pro conditione loci, rationeq; personarum quibus prædicat.

Vniuersè verò peccata omni increpatione exagitet: cruciatus tormentaque perennia ac sempiterna damnatorum exaggeret: sæpe mundi res caducas, breuique interituras, & eius infinita incommoda ad omnem exagitationem studiosè proponat ac recenscat calamitates.

Atque mala quidem, vitia, ac peccata quæ concionator tollere studebit, per multa sunt; sed quæ contra legis diuinæ præcepta committuntur, quæque eripere omni perpetuo prædicationis officio contendet, hæc frequentiora sunt.

Detestabile blasphemix scelus, ac nefaria maledicta, quæ in Deum, sanctoq; conijciuntur.

Superstitiones, auguria, diuinationes, veneficia, contiones, & cætera id generis, quibus castissimus Dei cultus violatur.

Dierum festorum violatio.

Immodestus, ac parum pius quorundam accessus ad ecclesias, indulgentias, stationes, & supplicationes publicas: quo omni religiosa pietate frequentissimus concursus esse debet ad yberiozem gratiam promerendam.

Impura in illis item, aut in earum atrijs, & cœmiterijs conuersatio, ac nequaquam cum pietatis christianæ rationibus conueniens, præsertim cum diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris cum alterius iniuria parandæ atq; augendæ studium, Pecuniæ conficiendæ sitis, & omnis denique auaritia.

Tot cōtractuum genera, quę excogitata sunt in fraudem legis omnem viaram prohibentis.

Litium, & controuersiarum immoderatum illud studium, christianoq; nomine indignum.

Improbilas eorum, qui malas causas defendunt.

Auaritia, atq; negligentia illorum, qui lites longius ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus iurgijsq; odia & inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hi rudo litigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus exhauriunt.

Calumnię quę passim in foro versantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes, operaq; carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falsò iurandi, etiam in re aut vita cuiuscunque tuenda.

Impurus vsus ganeas frequentandi, heluandi; auiditas; atque omne gulę, & ventris explendi vitium.

Nec verò satis putet, vniuersè generatimq; peccatum & vitium reprehendere; sed ad species, præcipuasq; actiones, quę præter inde existunt, in vsuq; sunt, descendat: quò rectius auditores peccata cognoscant, multoq; cautius fugiant.

Et quoniam plerique sunt, qui certis vulgaribus argumentationibus disciplinę christianę repugnantibus vtuntur ad peccatorum excusationem; de industria aliquando prout vsu venerit, concionator piè doctęque ostendat, quàm magnopere isti argumentationis atque opinionis humane errore decepti, à via salutis aberrent.

Atque ij quidem, alij sunt, qui honorum studijs ambitioniq; seruiunt, propterea quod & mundo, & propinquis satisfaciendum putent.

Alij angustam illam viuendi viam ad euangelij præscriptam minimè tenent, quia communem vitę consuetudinem amplectendam arbitrentur.

Alij pietatis opera multa aspernantur, quoniam anicularum ea potius esse arbitrantur, quàm virorum.

Sunt, qui à perfectiori vitę ratione, atq; que à frequenti sacramentorum vsu se atque adeo alios abducent, quòd sine eo diligentiori studio homo salutem consequi possit.

Sunt item qui peccata excusent adolescentię nomine, vel aliam causam prætextunt.

Atque ita quidem multi malè agere pergunt, vulgi opinionibus falsis, ineptisq; argumentationibus ducti, quę à concionatore coarguendę, atque refutandę sunt.

Officiũ concionatoris in perpetuò reprehendendis tollendisq; prauis consuetudinibus, vnde peccandi seminaria extant.

P VBLICORVM peccatorum illecebras, quas homines deprauatę consuetudinis errore decepti pro nihilo putant, concionator perpetuò reprehendat, atque in summum odium adducere contendat; ostendetq; quàm grauius Deum offendant; quàm multa mala, atque adeo publicę etiam calamitates, infinitaq; detrimenta inde existant.

Spectacula, ludos, ludicrasq; res id generis, quę ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinęq; christianę aduersantur, perpetuò detestabitur, execrabitur; demonstrabit incommoda, publicasq; erumnas inde in christianum populum dimanare.

In quam sententiam valde populum confirmabit argumentis, quę grauissimi viri, Tertullianus, Cyprianus martyr, Saluianus, & Chrylóstomus afferunt.

In eoq; argumenti genere nullum aliud omittet, quo tanta corruptela radicitus extirpetur.

Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus mortiferę cupiditates excitantur, de suggestu sepe grauius reprehendet atque mscleabitur.

Scenicę personatęque actiones, vnde tanquam è quodam seminario semina malefactorũ ac flagitiorum penè omniũ existunt, quàm à christianę disciplinę officijs abhorrentes, quàm valde cum

page-

paganorum institutis cõuenientes, atq; diaboli astutiæ, omni officio à populo Christiano exterminandæ sint, quæ maxima pòt religiosa cõtentione aget. Omnem in muliebri vestitu luxû, caudatas vestes, superbum ornatum, deformem illam capitis ornandi speciem, muliebres fucos ac pigmenta, cæteraq; ad mollietatem, atque adeo ad libidinis incitamentum fœdè excogitata, omni persuasio-nis vi, & argumentorum quasi telis opugnabit; quæ multa subministrabunt magni illi ecclesiæ viri, Cyprianus martyr, Basilius, Augustinus, & Ambrosius in primis.

Etusam etiam virorû impensam, & omnem intemperantiam, quæ ad barbararum gentium à fide alienarum similitudinem tam valde accedit, omni studio coarguet.

Seruorum, quorum opera nulla est neq; domi neque foris, multitudinem inutilem, ac desidem, superuacaneam dissuadebit.

Epulas illas sumptuosas, & comessationes immoderatas à frugalitate Christiana alienas, omnis intemperantiæ, im-pudicitie, libidinis, aliorumq; vitiorum illecebras arguet, increpabit, atque plene dissuadebit.

Omnem aleam, omnemq; eius generis ludum, vnde iurgis, furto, maledictis, ac alijs malis maleficijs; quasi fores aper-iuntur, grauius obiurgabit atque exag-itabit.

Eorum peccatum insectabitur, qui ædes suas quasi ludum aleatorium exponunt. Multorum otiosam vitam ac voluptariam ita facile peccatis expositam re-prehendet quàm sepius.

Concionatoris officium in instituendis fidelibus ad sanctissimum sacramentorum usum.

CVM autem nihil possit esse populo Christiano vtilius, quàm scientia, & rectus vsus sacramentorum: quàm religiosè, quàm piè, quàm humiliter ad illa accedendum sit, accuratè docebit. De baptismo cum loquetur, cetera cum exposuerit, quæ ex catechismo Romano sapienter præscripta sunt; tum in eo

versabitur, vt deprauatum vitæ morem fidelium exagitet, qui contra quàm in baptismo spondiderint, viuunt, & carni, & mundo, pompisq; eius, & Satanæ, atque illius operibus; Deo autem mortui sunt: & quàm laboriosa putent, quæ Dei sunt; quàm rursus facilia, quæ mundi, quæ carnis, quæ Satanæ.

Quo in genere omnè concionis sue vim concionator adhibebit.

Neque præterea omittet, compates docere ac monere, quàm solliciti esse debeant, vt quos in baptismo susceperunt, fidei Christianæ rudimentis, sanctarum virtutum officijs, quibus ad salutem via munitur, rectè instituunt.

De confirmationis sacramento concionem instituet: in qua diuina illa donum cum commemorauerit, quæ Deus illis impartitur, qui ritè sanctèq; hoc sacramentum suscipiunt; tum ostendet, quàm sollicitè, quantaq; religiosi animi præparatione fideles ad id suscipiendum conuenire debeant.

Exponet item, ad quæ vsui sint ea spiritus sancti munera.

Arguet, qui negligentes sint, ac plane desides in ijs accipiendis.

Admonebit & hortabitur ad illa rectè obeunda.

Monebit, vt qui ad hoc sacramentum accedunt, in primis instructi sint fidei Christianæ rudimentis, & virtutum Christianarum officijs.

Cohortatione item aget, vt cum hoc sacramentum ministratur, & pro ijs qui suscipiunt, & pro illis qui eosdem adducunt offeruntve, attentè pièq; orent.

Cetera præstabit ex præscripto literarum episcopali.

Pœnitentiæ, & sanctissimæ Eucharistiæ frequentiam esse fructuosissimam, & maxime commendandam, rationibus multis, & sacræ scripturæ testimonijs comprobabit.

Eam consuetudinem concionando inducere studebit; vt populus, si minus dominico quoque die, saltem semel in singulis mensibus confiteatur, & sacram communionem sumat.

At in quadragesima, & in aduentu, vt singulis diebus dominicis hoc faciat: id quod antiquè fidelium pietatis est.

De Ordinis sacramento cum tempus postulat, agat, quam diligentissime.

Quo in genere cum cetera commemorabit, quae multa catechismi Romani literis prodita sunt; tum clericorum vitae instituta, muneris sui partes, ac functiones. Quam ab omni labe puros eos esse oporteat.

Quam a perturbationibus animi alienos.

Quam continentis, & quam abstinentes.

Quam castissimis moribus praeditos.

Quam spiritualis vitae studiosos.

Quam omni virtutum exemplo praestantes.

Quam in primis charitatis, quae seminarium omnium virtutum est, amantes.

Quam diuini cultus zelo accensos.

Quam salutis animarum cupidos, & appetentes.

Quam doctos, omnisque disciplinae sanctae peritos.

Quam liberales eleemosinis dandis, qui praesertim vberes fructus ex ecclesiasticis praedijs capiunt.

Quam hospitales item.

Quam benignos salutaribus consilijs dandis.

Quam munificos, ac promptos in omni spiritali dono, opereque misericordiae.

Quam valde diligentes & sollicitos in ordinis sui functione.

Haec omnia, longeque plura, prout in Domino expedire viderit, pie, docte, sapienterque ita explicabit, ut populus accendatur ad honorem & obseruantiam, quam nauare praestareque ijs debent, qui ecclesiasticis ordinibus adscripti sunt.

Quod argumenti genus nactus concionator fideles docebit officia erga clerum.

Ostendatque in primis, quam magnus honor tribuendus sit Episcopo, ut patri, ut domino, ut pastori, ut spiritualium commo-
dorum auctori, salutemque populi omni sollicitudine procuranti.

Quam in sententiam multa dicet, cum ex sacris literis, tum ex sanctorum patrum documentis, & doctrinaque praesertim beatissimi Pontificis & martyris Clemetis.

Eius praeterea monitis, iussibus, edictis, decretorum sanctionibus quam prompta voluntate & obsequio parendum sit, sepe numero grauiter docebit. Episcopo enim, inquit diuinus Ignatius martyr,

subiecti estis, velut Domino.

Nam ipse vigilat pro animabus vestris, ut qui rationem Deo redditurus sit.

Reueremini, alio loco scribit, Episcopum, sicut Christum, quemadmodum nobis praeeperunt Apostoli. Episcopus enim typum Dei patris omnium gerit. Sed haec, & alia id generis concionator e fontibus hauriet diuinarum ecclesiasticarumque literarum.

Quanta sit sacerdotij dignitas demonstrabit: quae reuerentia, quo honore populus eos prosequatur, qui sacerdotij initiati sunt.

Parochos praesertim quam valde colat, qui curatores animarum sunt, qui pastores, qui parentes spirituales, qui quae paterna sollicitudine in populi salute salutaribusque commodis euigilant.

Quam grato propterea animo, quam pia liberalitate, quam libenter decimas primitiasve eis debitas soluat.

Quam paratissima ad obediendum voluntate eorum cohortationibus, monitis, praecipisque obtemperet.

Quam frequenter cum vsu venerit, eos adeat a quibus salutaria consilia petat.

Quam saepe, praesertim diebus dominicis festisque ad parochoalem Ecclesiam conueniat, ubi salutariter erudiatur ad omnem bene recteque agendi disciplinam.

Rursus concionando monebit parentes, quam diligentem educationem filijs adhibere debeant, quos ordini Ecclesiastico destinant.

Qua in re multa quae his temporibus necessaria sunt, tum ad parentum instructionem, tum ad filiorum rectam in disciplina clericali educationem, illos commonefaciet grauiter & accurate.

Populum hortabitur, ut stans illis quatuor anni temporibus, & priuatim in suis quisque aedibus, & publice in ecclesia oreret, ad litanias conueniant, Deum precaturus pro ijs qui ordinis sacramento iniciantur. Ceteraque praestet ex praescripto literarum episcopali.

Tractationem de sacramento matrimonij quam saepissime suscipiet: cum ad omnem licentiam prolapsa sit hominum libido.

Docebit illius sacramenti vim, & sanctitatem.

Monebit, quàm religiosa præparatione idem sit ineundum.

Hortabitur Tobia: exemplo ad orationem, ad ieiunium, tum ad confessionem, & communionem, antequam matrimonium conficiant.

Instruet in primis fideles, cur nubendum: quo in genere multa differet de educatione filiorum.

Commonefaciet etiam, vt antequam matrimonium contrahant, rectè discant se filios esse, nempe parentibus obedientes esse, illisq; se amorem, metum, obseruatiam, & uenerationem debitam præstare. Quo fiat, vt cum ex matrimonio liberos susceperint, rectè sanctèq; educant: alioqui si contra faciant, inde & sibi & alijs infesta proles existet.

Admonebit item, vt videant cui nubant: à Deo precentur vt rectè nubant: nè tribulationem carnis quam habituri sunt, habeant ad perniciem, sed ad salutem: nã proprium donum Dei est vxor bona, & prudens.

Vt in re tanta parentum consilium adhibeant: quod quamuis necessarium non sit, lex tamè naturalis humanaq; suadet, & sacrarum literarum exempla docent. Vt considerent ætatem, & mores.

Vt pro dote magna virtutem putent.

Vt qui se continere non possunt, melius esse doceat, vt nubant.

Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna esse viderit.

Præcipuè verò in id incumbet, vt si quæ morum corruptelæ nuptijs celebrandis ex deprauato vsu adhibentur, radicibus extirpentur; præsertim saltationes, choreæ, cyathorum confractioes, vocum à profano gentiliū more non abhorrentium strepitus in vijs plateisq; ac præterea fascinoes, veneficiaq; in ijs impediendis.

De sacramento quoque Extreme vnctionis dicet accuratè, præsertim cum de morte concionem habet.

Qua in tractatione fideles docebit, vt quando in febriū morbumvè incidunt, ipsi statim tum confessionis, & sanctissimæ Eucharistiæ sacramenta, tum hoc extremæ vnctionis in tempore petant; & præsertim cum integra mente sunt.

Docebit vim sacramenti; ex qua conso-

latione illis iniiciet: cum viderint nullum sibi remedium defuisse, quod mater ecclesia adhibet ad filiorum salutem.

Ostendet religiosas preces, quæ in eo sacramento peraguntur, salutariter pdesse. Et cætera multa adiunget ad sanctam spem excitandam.

De virtutum officijs, bonisq; operibus exponendis.

Sicut autem in vitijs dissuadendis atque exagitandis nõ modò vniuersè, sed speciatim singulas partes, vitiosasq; actiones prosequi concionator debet: ita virtutes, earumq; præcipua officia exponet, nõ modò in vniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas species descendet, quæ ad verum Dei cultum, quæq; ad animarum salutem pertinent.

Hocq; diligentius atq; enucleatius præcepta institutaq; huius generis præcipua tradet, quò negligentius his temporibus tractari solent.

Spiritalis vitæ partes atq; officia, quæ ex intima sanctissimorum virorū disciplina depromuntur, exponere studebit præclare, atque vsque adeo accuratè, vt nullum spiritalis sanctæq; institutionis locum relinquat.

Ad Evangelica consilia amplectèda, ad perfectioris vitæ disciplinam suscipiendam, ad mundi contemptum audientis animos sæpè impellet: quò studiosius cælestis spiritalisq; vitæ instituta amplectantur.

Atque hic quidem amplissimus campus est, in quo sæpè Christiani concionatoris excurrat sermo.

Nec prætermittet auditores ad misericordiæ elemosinæq; operum appetitum excitare. Nam hic locus latè patet, pertinetq; ad omnes.

Huic consequens est concionari aliquando de hospitalitatis officijs, de hospitalibus, de societatibus seu sodalitatibus charitatis, atque de omni cura pauperū. Alter locus etiam, atq; is quidem vberissimus est, de elemosina spiritali.

Qui locus à concionatore nunquam ommittatur, cum vsu venerit; veniet autem sæpissimè.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad

N 2 elemo-

eleemosinæ spiritualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit: corrigendi fraternè modum docebit: præcepta atq; instituta vtiliter prudenterq; tradet.

Ad pœnitentiæ exercitationes, corporis macerationem castigationemq; populum sepe accendet.

Ad ieiunium, prout vigilia, & aduentus, quadragesimæq; tempora incidunt, sæpè concionem transferet, qua & ieiunij necessitatem, & salutes fructus qui inde existunt, vberimè exponet.

Et quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas leges, quas religiosi viri non modò instituerunt, sed executi sunt. diligentissimè.

Atque in hoc genere versabitur, & sepius, atq; diligentius, quò grauius ab omnibus ferè peccatur.

Quò frequentius, atque adeo studiosius, non modò sermonibus suis, sed etià tractationibus ad pietatis opera, & spiritalis vitæ studia exercitationesq; populus excitetur: quàm sepius concionator priorum librorum lectionem suadebit, ostendetq; salutes vtilitates, quæ inde vberimè existunt.

Contraq; nihil non agat, vt librorum inutilium, atque adeo turpium, quorum studio morum disciplina corrumpitur, vsus omnis planè extingatur.

Idem agat de turpibus obscenisq; imaginibus, atque alia ratione improbatis.

Sacras tantùm imagines, quæ ad pietatem animos inflamment, domi, & vbiq; haberi debere docebit.

Ethnicorum libri, qui in falsorum deorum commentitiarumq; fabularum commemoratione versant, vt ex omni puerorum schola literariaq; infantum exercitatione tollantur, cum occasio tulerit, concionando suadere ne desistet.

At doctrinæ Christianæ institutionem, qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quàm sepius atque maximè populo suadebit, & commendabit.

Quo in genere ostendet, quò nobiliores sunt, in illius Doctrinæ scholas ed frequentiores conuenire debere, & ad docendum, & ad perdiscendum, quæ in Christiana nobilitate præstantissima sunt, salutis nostræ necessaria instituta ac præcepta.

Nec verò verbis solam, & cohortatione agat, sed exemplo suo accendet.

Ideo eas scholas sæpenumero ipse adibit: suam item operam illis nauabit, put Episcopus, Episcopalesve Vicarij eandem ab eo requisierint.

Porro illud omnino præcipuum munus suum esse putabit, vniuscuiusque status homines docere atque instruere, beati Pauli exemplo: qui excellens, omnibusque numeris absolutus vniuersarum gentium concionator, omnes ad officij sui functiones erudiuit.

Monebit igitur sepius parentes, liberos, virum, vxorem, dominum, seruum, clericum, laicum, priuatum, magistratum, eius officij quod cuiusq; proprium erit. Quæ ratione fieri possit, vt bonis animi, corporis, & externis ad consequendam sempiternam beatitudinè vtantur.

Qua moderatione prospera; qua patientia rursus aduersa ferre debeant.

De filiorum autem educatione, & totius familiæ cura quàm diligentissime agat, & crebrò item; cum optima hæc institutio maximi interfit ad omnes totius Christianæ disciplinæ rationes.

Quo in officio, matrum ad vanitatem filias instruendum, & dominarum in pudicitia ancillarum tuenda negligentiu, culpas valde coarguet.

Commendabit vsupra, obseruantiam, & obedientiam, quæ præstanda est pastoribus, & sacerdotibus, ac quæ item principibus, & magistratibus, & deniq; maioribus.

Monebit, quàm crebrò, vt pro illis Deu præcentur.

Qua moderatione de eis loquantur, eū in hoc sepius peccetur.

Rursus magistratus cum opus est, & alios qui præsent, commonefaciet, populi commoda non sua spectare debere: exemplo, & auctoritate ad veras virtutes, ad optimamq; disciplinam illum dirigere: paternò amore eundem amplecti, religionem in primis, iustitiam, clementiam, fortitudinem, & temperantiam in omni vita colere.

Nobiles, humilitatis officia, modestiæ partes, ceterasque virtutes, quæ nobilitatis splendore prælucent, accurate docebit.

Nullam nobilitatem esse ostendet, quæ eum Christiana nobilitate sit conferenda. Proinde homines, nobiles præsertim qui rari habitant, cum aliquando insolentius se gerant, admonebit, quam benigne, quam modestè, cum rusticis, cum pauperibus, cum cæteris inferioris ordinis agant: ac docebit, quam valde indecorum sit atque adeo turpe, & Christiana nobilitate indignum, imbecilliores iniuriosius tractare, opibus oppugnare, & (quod flagitiosissimum est, & ad infamie notam insigne) puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad veram nobilitatem, quæ in religionis pietatisque cultu, & in præclaris humilitatis, patientiæ, Christianarumque aliarum virtutum officijs elucet, vehementes accendet.

Diuites monebit, quomodo ad salutem dirigant diuitiarum usum.

Quo item modo omnia misericordie opera.

Doceritque omnes diuites esse, quia participes diuitiarum & thesaurorum cælestium fecit nos Christus, cæli & terræ rex, & bonorum omnium dominus. Pauperes frequenter ad patientiam cohortabitur; consolatione leniet; atque excitabit ad sanctarum virtutum copiam, & usum.

Pro hominum denique conditione varia salutis præcepta illis tradet: ita ut & rusticis hominibus, & colonis, cæterisque cuiusvis ordinis, ac status deesse nolit, neque cohortatione, neque admonitione, neque officio ad vniuscuiusque institutionem Christianam accommodato.

Hæc, atque adeo alia multa, ut & locorum, & temporum, & personarum ratio postulabit, sibi ad concionandum pie prudenterque concionator comparabit: ad quæ item sicut expedire viderit, ab Euangelij tractatione apteque digredietur, cum digressionis locus erit.

Denique id concionator sibi statuet, ad auditorum salutem, quidquid dicturus est, referre: ita que omnia planè cauebit, quæcumque ab eo proposito aliena sint.

Quæ verò meditati sibi in mentem venerint, omnia ad eum finem referret.

De ecclesiæ institutis, & precandi studio fidelibus proponendo.

CVM cætera ecclesiæ instituta, ut paulò ante commemoratum est, ritusque pro ratione temporum populo concionator proponet: tum sepe in omni concione illum docebit, quando, pro quibus, & quomodo oret.

Ut mane saltem, & vesperi precari ne omittat ex instituto vespertine, & matutine orationis.

Ut stans canonicis horis, cum diuinorum officiorum significatio campanis datur, si minus ad Ecclesiam conuenire potest, cum intelligat eo signo se ad orationem vocari, saltem paulum se mente colligens tacite precetur, vel orationem salutationemque angelicam pie attenteque pronunciet.

Ut signo campanæ dato, quo ad Missæ sacrum vocatur, paulisper se colligens mortalis peccati conscius, dolore ex eo affectus, proposito illius conficiendi suscepto supplex à Deo veniam petat.

Ut cum datur, & vesperi, & mane, & meridie signum salutationis angelicæ, genibus flexis ubi sit oret, ut sanctissimi instituti est.

Idem faciat feria sexta ad nonam, cum campana pulsatur ad orandum, & ad passionem Domini paululum pia mentis cogitatione recolendam.

Ut certum diem sumat, quo pro defunctis oret, secundam scilicet quamque feriam.

Ut cum orationis signum campana Parochiali datur, pro eo qui nuper ex hac vita migravit, illius animam pia precatione commendat.

Absoluta item concione, præsertim diebus festis, fideles excitabit ad orationem precesque adhibendas pro fidei Christianæ propagatione, pro summo Pontifice Romano, pro episcopis, pro principibus, pro magistratibus, pro emendatione vitæ peccatorum, pro extirpatione hæreticorum, pro conuersione infidelium, pro auersione calamitatis si quæ impendet, ac denique pro publicis alijs necessitatibus, si quæ vnquam præcipue sunt; ac pro alijs etiam causis, quas pro temporum varietate episcopus indixerit, aut significauerit.

Docebit, quomodo oret, piè, attètè, perseveràter, humiliter, toto spiritu: & quo statu etiam corporis, tam in ecclesia, quam domi, nempe genibus flexis, iunctis manibus, aut erecto aut prostrato corpore, & capite demisso, aut rursus brachijs expansis instar crucis, sublati in cœlum oculis.

Si quid in eo genere peccatur (vt ab ijs fit, qui vnum tantum genu in oratione flectunt) aut certè quidquam id generis committunt, quod precantis pietati non conueniat, id graui sermone coarguet.

Oratio enim humilem & religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituendis operibus pietatis, in concione accommodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

CVM verò ad concionandum aliquò concionator venerit, vel ab episcopo, vel à parochio, aliove ecclesie rectore, accuratè illius loci morum corruptelas conquiret: quas vt occasio ferret, verborum vi, & sententiarum pondere, & in primis sacrarum literarum testimonijs exemplisq; constantissimè vsq; adeo cogitabit, vt funditus, quantum in se est, extirpet, Deo benè iuuante. Eas item consuetudines, quæ & si malæ non videntur, tamen occasionem præbent peccandi.

Nec verò semel atq; iterum, sed sæpenumero prout vsu venerit, illas ipsas detestabitur.

Immo perenni quadam doctrinæ, ardētisq; cohortationis perseverantia, & perpetua quasi contentione (id quod olim p sanctissimos viros, Ambrosiū, Augustinum, & Chrysostomum traditum est) in veteratos malè viuendi mores, deprauatamq; consuetudinem radicatus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco vbi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco ad piè agendi studium episcopi iudicio aptius conuenientiusq; institui; aut institutum vehementius excitari.

Pia item instituta, religiosasq; consuetudines, quam diligentissimè, ac perpetuò

retinendas esse, ac si quæ vel antiquatæ sunt, vel intermissæ ad vsum reuocandas ostendet.

Id verò omne persuadere non desistet, quoad rem confecerit, quam salutariter in Domino optat.

Omnem præterea concionum suarū vim ad episcopalis pastoralisq; gubernationis rationes accommodabit: episcopi monita, iussa, edicta, decreta, instituta, ac disciplinam omnem perpetuò commendabit, atque adeo tuebitur; vt & clerus, & populus, concionibus suis benè excitatus, ei obtemperet, pareat omni sanctæ obedientiæ spiritu.

Sanctæ præterea Inquisitionis perpetuò se studiosissimum præbebit: illius officij partes acri defensione tuebitur: illorum qui præsumunt, auctoritati, edictis, decretis, quam diligentissimè parendum sit, crebrò vt vsu venerit, præclare ostendet: populum docebit, quanta vnicuiq; necessitas imposita sit deferendi illorū nomina, qui vel factis, vel dictis, vel alio quouis modo à doctrina catholica aberrant: quiq; cōtra sanctiones, decreta, edicta, eiuſdem officij causa nomine promulgata, agunt, aut dicunt.

Si verò ipse aliquando, vt euenire potest; vel verbo vno labetur errabit; vel confessim nullaq; mora interposita, ex Episcopi, Inquisitorisve præscripto, sententiam aut concionem retexat, atq; ad verum fidei doctrinæq; orthodoxe dogma reuocet, quidquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ decretis aberrarit.

Idq; non obscure agat, neque aliqua verborum circuitione; sed apertissime planissimeq; erratum suum emendet; aut sententiam, si ambigere dixerit, explicet ad illorum præscriptum.

Concionator quoque regularis parochorum curæ omnino prodesse studebit: ita scilicet, vt non modò nihil quidquā proferat, quod parochialis curationis officia inturbet; sed omne studium adhibeat, quo populus in omnes parochialis curæ partes piè sancteque conformet. Facultate autem, si quæ sibi dabitur, vel sacre confessionis audiendæ, vel etiam absoluendi à casibus referuatis, ita utetur; vt & parochialem vtilitatem, & populi disciplinam nusquam vllò modo labefa-

labefactet, sed communiat omni studio atque officio.

Quo in genere toto instructione de ministerio penitentiae quam accuratissime adhibebit.

Et verò in primis proponet sæpè auditoribus Concilij Tridentini decreta: ex quo, tanquam è purissimo fonte hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinum corrigendos, fidem explicandam, & Christianam disciplinam restituendam. Conciliorum itè provincialium nostrorum, & episcopaliū synodorum constitutiones ac decreta non modò ad populi memoriam reuocet; sed docebit, quã utilis eorum executionis usus, quã inde vberissimus fructus. Proinde crebro in hoc officij genus incumbet, ac nullam planè occasionem prætermittet.

De ijs quæ ad formam concionis primè.

MATERIAM concionis cum ex Euangelij tractatione, alijsq; locis aptè appòsitis, digressionibusq; concionator sibi parauerit; ita eã disponat, vt oratorie illius concionis partes, quantum vel Euangelij, vel rei alterius de qua dicturus est, ratio patitur, nullè deserentur, p̄sertim quæ illustriores sunt, quæq; ad commouendum pertinent. Instruat autem atque exornet, non verborum vel lectissimorum inani sonitu, & sermone nimis elaborato, & penè calamistrato ac fucato, quo nihil potest esse infructuosius: sed graui plenoq; sanctæ doctrine, ac referto disciplina, quæ verè Christiana, præstansq; sit ad salutem. Ita præterea quæcumq; ad dicendum piè meditatus est, distinctè partiatur, vt auditores omnia & facillè percipiãt, & memoria teneant; quo maiorem inde fructum capere queant.

Memoriæ cuncta ita mandare studeat, vt fugiat tamen memoriæ ostentationem, vt potè in sententijs quamplurimis pronuntiandis, aut certè rebus permultis recensendis.

Vbi ad finem concionis venerit, breui epilogo sæpè vtetur, quo partes concionis breuiter repetat.

Tum concionem concludet more sancto rum patrum, breui precatone, gratiarum actione, & laudibus benignitatis

Christi Iesu Domini nostri.

Absoluta concione, paululum de suggestu, vel apud altare genibus flexis tacitus orabit: tum auditores aliquando moueat, vt iidem faciant.

Si apud rudem multitudinem concionatur, orationem dominicam, salutationem angelicam, & symbolum Apostolorum à populo vnà secum purè ac distinctè toto corde pronunciarì, tum Dei misericordiam humiliter voce implorari aliquando curet.

De Decoro.

PRIMO totam concionem accomodabit concionator ad ingenium conditionemq; hominum, apud quos concionaturus est.

Nihil enim ineptius & absurdius dici fingiue potest, quã si in pauperrimo pago, apud rusticos fame frigoreq; confectos ita concionatur, vt in opiparas epulas, splendidissimas vestes auro argento intextas, quas homines indigentissimi ne somniant quidè, perpetuò inuehatur. Concionaturo igitur hæc erunt cogitanda omnia, non solum scilicet auditorum status, sed etiam locus, tempus, res de qua dicturus est, & personæ suæ auctoritas, & vitæ genus, vt aptè, decorè, conuenienter, & cum dignitate concionetur. Itaque, quæ inuoluta, vt commonimus, quæq; explicatu difficilia sunt, de ijs apud rudes nullam concionem instituet: nec verò græcè, hebraicè, chaldaicè, Syriacèq; dictionis vim, quando cum iisdem ager interpretari studebit.

At contra, si ad eruditissimam quamq; explicationem apti sunt qui audiunt, nullum genus præter mittet disertè interpretationis, quam ipse rectè norit.

Sed quando non æqualis est omnium conditio, vt diximus, non idem vitæ modus; certè concionis argumentum non dissimile erit à statu eorum qui audiunt. Et verò quemadmodum ab audientium conditione discrepare non debet: ita talem etiam esse conuenit, qualem eorum mores requirunt.

Mendaces Cretenses malæ bestia, ventres pigri, inquit sanctus Paulus. omnis porro obiurgatio vel acerrima ad eorū emendationem adhibenda fuit.

Duri certe obiurgandi sunt, & tractandi durius; at mitius, qui in pestifera viueti consuetudine non perfitunt.

Hoc docet idem sanctissimus Pontifex Gregorius exemplo galli, qui, ut media nocte in arctissimo hominum somno raucae quodammodo canit, deinde sub aurofani suauis cantum emittit: ita concionator homines in peccatorum quasi somno grauissime dormientes obiurgationibus acerbis excitet; cum ijs vero, qui in via virtutis tanquam vigilantiores facti sunt, cohortationum suauitate alliciat ad omnem in recte sancteque agendo progressionem.

Neque praeterea concio diuersa erit, ab Euangelij quod eo die a populo auditum est, historia: quae si subministrat genus concionandi de poenitentia, non aliud concionator sumet, quod nullo modo conueniat cum illius diei Euangelica lectione: nisi aliquando a re proposita digrediendi materiam aliquis locus, aut occasio praebat.

De elocutione concionatoris.

Elocutionis genus exquisitum ne affeferet.

Fucum omnem fugiat.

Imperitae multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cum in ea sint multa absurda, multaque indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma vtatur, cui per artem atque exercitationem par esse possit.

Verba antiqua, & peregrina fugiat.

Fati, fortune, infortunij nomina, aliaque id generis ab Ecclesiae vsu iam pridem explosa, omnino cauebit.

Epithetorum item nimium vsu, & poeticum dicendi genus ne consecetur.

Anicularum non adhibeat prouerbia.

Inflata oratione ne vtatur, sed graui.

Exordiat moderato & temperato dicendi genere: in quo exordio vtentur similitudines, praesertim poetico more explicatae.

Vocabulorum frequentem synonymiam omnino caueat: nisi cum vnum altero significantius, aut magis proprium fuerit. Metaphoras, similitudines, & exempla a rebus maxime notis & insignibus sumat: nam deiecit maiestatem orationis,

qui a rebus humilibus similitudines frequenter trahit.

Viam illam dicendi vehementem & concitatam ne affectet importune: sed ijs preparationis vijs, quae supra demonstratae sunt, ad eam spiritus sancti ope atque auxilio feratur, ut auditoribus proficit.

Eiusdem rei repetitionem vitet, quoniam molesta est, & affectum restinguit: Cum de peccatis ad luxuriam pertinentibus agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscena verba incidat.

Et videat in primis, ne loquendo turpes cogitationes iniiciat.

Exclamationes videat, quo loco adhibeat: ac raro quidem certe.

Adulationis verba omnino fugiat, cum de magistratibus, aut apud eos verba facit.

Ambitiosum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, & nomina adiuncta illustra, ut, serenissimus Dauid, plane reiiciet.

Honorifica tamen, breuique praefatione eos viros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos patres, praesertim Gregorium Nazianzenum facere animaduertimus. Verba ecclesiastica, & si minus elegantiae habent, ne dicere recuset: at profana, & noua repudiet omnino.

Apostolos, martyres, virgines, confessores, & qui caelesti gloria perfruuntur, sancti nomine semper appellet.

Dictionem vitet, quae indignationem, & fastidium parit, praesertim cum de incommodis suis loquitur.

Attentionem cum petit, ne arroganter faciat: ne se magna dicturum & admirabilia polliceatur.

Ne ambigue loquatur; ut eadem orationarium sensum possit asserre.

Ne concise item; ut auditores incerti sint, & animo pendeant.

Ne obscure; ut dictum facile percipi non queat.

De voce, & corporis motu.

De pronuntiatione, gestu, actione, ab antiquis rhetoribus permulta tradita sunt: quae exquisito quodam studio perinde consecrari, quasi in ijs ipsis bene concionandi finis positus sit, hoc longe alienum esse debet a concionatore verbi Dei: cum ij praesertim motus corporis

corporis aliquos comoustrant, non modo leues, pueriles, sed planè histrionicos, ob eamq; rem indignos, & personarum concionatis, & auctoritate suggesti, qui locus grauissimus est.

Quæ igitur de toto illo genere isti præceperunt, eorum tantum, quæ ad grauitatis, decoriq; laudem insignia sunt, de lectum quendam à concionatore haberi conueniens est; ut aliquid etiam adiuuenti inde sibi comparet ad fidelium animos inflammandos, studio rei de qua concionem instituit.

Vocem igitur, & actionem ita temperare concionator conabitur, ut non ex arte petere, sed verè, & ex natura dicere videatur.

Pro rerum quas dicit varietate, voce & gestu vario uti studebit; nè fortè res mediocres, aut etiam fortasse leues magna contentione tractet, quasi sola voce, & gestu velit persuadere; aut verò quæ magna sunt imminuat; aut cuidam recitanti potius, quam ex animo dicenti similis videatur.

Ita illud vitium quoq; cauebit, nè vno vocis sono tota constet oratio; quod fatietatem parit.

Vocis molliem, vel suauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet; ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Ut nimiam tarditatem, quasi verba difficilè inueniens; ita nimiam celeritatem fugiat: non enim proficit oratio ita effusa, sed quasi animos auditorum præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tardè, nunc celeriter eloquatur.

Canoram vocem in exordio, & magnam fugiat; hæc enim, & modestum exordium esse vetat, & reliquæ orationi pronuntiandæ nocet.

In alijs fortasse imitandis prudentiam adhibeat; nè vel leuia quædam, aut etiam vitiosa imitetur; aut ea, quæ cum alijs conueniant, à se tamen aliena sunt.

In gestu, & corporis motu tantum item faciat, quantum natura rerum patitur: quod vel ex eo discere potest, si aliquos rectè natura tantum pronuntiantes in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper utetur; neque manu eodem modo composita; neque vno brachio tantum; neque eodem motu corporis, & eadem vultus moderatione.

Non importunè suggestum palmis feriat; sed cum rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi volitabit, nunc ex hoc, nunc ex illo angulo proficiens.

Non quasi ex suggesto medium corpus demittet; aut alijs multis motibus utetur, qui aut deformes sunt, aut digladiantis potius quam dicentis esse videntur.

Hæc omnia facilè cauebit, si christianam modestiam, & grauitatem prædicatoris non obliuiscetur: nihilque audebit, quod supra vires, artem, & exercitationem suam esse suspicetur; quodq; ex concepto affectu non proficiatur.

Sed ut distinctius de pronuntiatione præscribatur, quæ in voce, & corporis motu versantur, hæc concionator teneat.

In exordio vocem sedatam adhibeat, & quotidiano sermoni proximam.

In narratione vocis varietate utatur, ut quo quidq; pacto gestum sit, ita narrare videatur. res enim strenuè gestæ, vocis celeritate; quæ verò dignitatem habent, plenis faucibus, & sedatissima voce narrandæ sunt.

In cohortatione quæ in epilogo concionis fit, primò voce utatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis: deinde clamore leni, non obstrepero; mox sono æquabili; ac postremò voce celeri.

In conuestione item, quæ pars etiam epilogi est, vocem adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, & magnas commutationes.

In corporis statu, & motu hæc caueat.

Ne in suggestu vnquam corpore innitatur; sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne præduro, ne in latus inclinato capite sit, sed planè recto.

Ne supercilia contra hat, ne deducat, ne remittat.

Ne nares corruget, ne moueat, ne inflet, ne

flet, nè digito deducat; nè plena manu resupinet.

Ne labra lambat, nè mordeat.

Ne mentum pectori affligat.

Ne humeros attollat, nè rursus contrahat.

Ne brachium tanquam gladiator immoderatè proiciat.

Ne læuam manum iactet nisi rarò, & in maximo concionis æstu.

Ne manum supra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem; nempe in principijs lenem, & in vtramque partem modicè prolatum; in narrando paulò productiorem; in reprehendendo acrem, & instantem.

Ne argut ijs digitorum vtatur.

Ne femur feriat, ni si rarò, cum indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplodat, nisi opportunè in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebrò, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquendo per nares maiorè spiritus partem effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari vadeatur onere laborantia.

Hæc atque adeo alia, vt fugiat, in consilium adhibeat prædicationis vsu peritos.

Sunt etiam quedam alia capita ad concionatores pertinentia, quæ quoniã vulgari sermone confecta sunt, infra suo loco cum instructionibus alijs communi lingua editis posita sunt.

SACRAMENTALE AMBROSIANVM.

In quo continentur instructiones pro administratione
omnium Sacramentorum.

Carolus S. R. E. Presb. Card. Tituli S. Prædix Archiepiscopus vniuerso Clero vrbis diæcesisq; suæ Mediolanensis salutem in Christo Iesu.

NOBIS in Archiepiscopali hac vigilia versantibus, ea præter ceteras vna proposita est sollicitudo, vt quam ecclesiæ huius hæreditatem sacram, iam olim Ambrosius sanctissimus à beatæ memoriæ Archiepiscopis, Mirocleto, Euforgio, & Dionysio acceptam, se conseruaturum esse dixerat, eam deinceps ab ipso Ambrosio patre auctam, & perpetuo sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ matris consensu retentam, & religiosa consuetudine, vsuque prædecessorum nostrorum cõstantissimè conseruatam, nos pariter Deo benè iuuante integram non modò serue-

mus, verùm etiam si quam eius partem, vel negligenter omisam, vel certè aliquo modo parum cultam animaduertimus, diligentissimè itidem, & restituamus, & excolamus. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui consolatus est nos in laboribus, vigilijsq; huius ipsius nostræ sollicitudinis. Superioribus annis Breuiarium, quod opus fuit diuturni temporis, magnæque diligentia, ita restituendum curauimus, vt antiqua huius nostræ ecclesiæ monumenta, veteresq; concelebrandis diuinis laudibus Ambrosianos ritus iam planè integros liceat agnoscere. Nunc sanè sunt item reliqua, in quibus iam diu fixæ cum sint non solum cogitationes, sed labores nostri; denique apparere, & ex-

tare